

כל ילד הוא אדם

פרופסור גדעון דורון

יועץ אקדמי, המרכז להעצמת האזרח

זכויות הילד הם סדרת חוקים הניצבים כמגדל של נאורות בליבת החקיקה הנ"ל, ובמרכז סדר היום של דיונים הנוגעים לזכויות בכלל וזכויות אזרח בפרט. זכויותיהם של הילדים מתבססים על **האמנה לזכויות הילד** שהוגדרו כמחויבות הבין לאומית כלפי ילדים והכרה בהם כקבוצה ייחודית אשר מחייבת את המדינות להתייחסות מיוחדת ומובחנת. האמנה זו מכילה 54 סעיפים המקיפים הקשרי חיים מגוונים בעולם של כל ילד/ה ומצביעה על זכות אקטיבית של הילדים (ולאו דווקא בחסות המבוגרים לצידם).

מדינת ישראל התחייבה בפני האומות המאוחדות להנחיל את אמנת זכויות הילד באגפי השלטון השונים, ועל כן היא מחויבת במפורש בקודקס החוקים שלה לאמנה הבינלאומית לזכויות הילד. בהיות הנושא מצוי בצומת היחסים שבין הילד/ה ההורים, בית הספר והמדינה, קיימת חשיבות בהסברה ובחינוך שיטתיים.

זכויות ילד, כמו זכויות אזרח, נובעות מעצם היוולדו/ה לתוך חברה נאורה. הילד או הילדה אינם מחויבים לסוג התנהגות מסוימת כדי שיהיו כשרים לזכויות. בהקשר זה תפקידו המשמעותי של החינוך הוא בהנחלת דרכים לבניית מערכות חיים המבוססות על זכויות ילדים במובחן מזכויות מבוגרים, תוך תהליך אישי, אזרחי וחברתי שמטרתו לקחת אחריות על המעשים, תוצאות המעשים, ומילוי חובות אזרחיים בהיותנו בוגרים המקדמים ומקיימים את זכויותיהם של האחרים. עיקרון זכויות הילד מעמיד מעצם טבעו שאלות מהותיות הקשורות להענקת חירויות ואוטונומיה. אמנת זכויות הילד מציבה גבולות לחירויות של ילדים כחלק מהותי בחינוכם והכשרתם כאזרחים שווים זכויות.

אידאולוגית ומעשית כולנו חווים פערים אזרחיים ופערי מידע ועוסקים באופן מתמיד בבניית גשרים מעליהם. לכאורה אנו עוסקים באלימות של ילדים ונוער ומטילים עליהם את כל כובד האחריות האזרחית. תוך כדי כך היננו שוכחים את אחריותנו כבוגרים: הורים, מנהלים, אנשי חינוך ורווחה לאותן תופעות קשות בחברה הישראלית. כדי לקדם חברה איכותית האחריות שלנו לילדים ולנוער חייבת להיות ממוקדת במערכות יחסים המעצימים את אמון הילדים בנו כדי שהם יבחרו ללכת בדרכים ראויות. ההתייחסות לנושא טובתו של הילד/ה מקדם את השיח האזרחי על זכויות הילד/ה בסביבות משתנות, ומוביל אותנו כחברה להכרה בצורך במילוי פערי הידע והמיומנויות המקצועיות שנוספו לנו כדי שזכויותיהם של ילדים יישמרו. האחריות האישית והציבורית מחייבת יישום אמנת זכויות הילד הבינלאומית, לה התחייבנו כחברה וכמדינה בכל רבדי הפעולה: החל מתהליכי החשיבה העוסקים בטובת ילד/ה, זכויותיו ויישומם בחיי המשפחה, בקהילה, בבית הספר ובמדינה כפי שמציין חוק יסוד כבוד האדם וחירותו וחוקים אחרים. מהלך זה בונה חברה דמוקרטית על ידי חינוך לזכויות של כל אדם באשר הוא.

החינוך ברוח אמנת זכויות הילד הוא חשוב לכלל קהלי בית הספר דווקא לאור היחלשות מעמד המשפחה היום וחיזוקו של בית הספר כבית חינוך המעצב את אבני היסוד לחברה אזרחית ראויה. החשש שמקבל מדי פעם ביטוי פומבי כי האמנה תפגע בסמכותם של מורים ומנהלים הוא מוגזם. בסעיף הראשון לחוק זכויות התלמיד מוצהר שכבוד המורה וכבוד התלמיד הם בסיסי החוק. הזכויות המובטחות בחוק זכויות התלמיד הן מעטות ויש לעבות אותן כפי שהמליצה הועדה לבחינת עקרונות יסוד בתחום הילד והמשפט ויישומם בחקיקה. החוק איננו מונע מהצוות הבית ספרי לנקוט באמצעים חינוכיים ומשמעתיים אלא שהוא מתנה אותם בענישה המכבדת את זכויות האדם של הילד/ה, כאשר הם באים למנוע אלימות לצורתה, לאפשר ולהשתית תרבות חינוכית תקינה וסדירה. תפקידו של המוסד החינוכי הועצם, הצוות החינוכי מהווה היום את הסולם האיכותי עליו מטפסים תלמידינו לעולמות רחוקים בדרך להגשמת היעדים שהציבו לעצמם.